

สรุปการศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมการค้าและการชำระเงินการค้าชายแดน ไทย-สปป.ลาว ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”

การศึกษาวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการค้าและการชำระเงินการค้าชายแดนไทย-สปป.ลาว ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ เพื่อศึกษาพฤติกรรมการค้าและการชำระเงินตามแนวชายแดนไทย-สปป.ลาว ในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีชายแดนติดต่อกับ สปป.ลาว บัณฑิตผู้วิจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการค้าและการชำระเงินของผู้ประกอบการค้า ปัญหาและอุปสรรคในด้านการค้าและการชำระเงิน รวมทั้งเพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาระบบการชำระเงินโดยผ่านระบบธนาคารให้มีความสะดวกและรวดเร็ว

การศึกษานี้ได้กำหนดขอบเขตพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ จังหวัดชายแดนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ติดกับ สปป.ลาว จำนวน 6 จังหวัด วิธีการวิจัย ประกอบด้วย การค้นคว้าวิจัยจากเอกสาร และการสำรวจภาคสนามโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา เป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นผู้ประกอบการค้าที่อยู่ในรายชื่อผู้ประกอบการค้าชายแดนไทย-สปป.ลาว และมีสถานที่ประกอบกิจการตั้งอยู่ในจังหวัดตามแนวชายแดนไทย-สปป.ลาว ของสำนักงานพาณิชย์จังหวัด และด้านศุลกากรจังหวัดดังกล่าว

ผลการศึกษาเป็นเพียงผลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างที่คณะผู้ศึกษาเลือก โดยมีขอบเขตการศึกษาจำกัดเฉพาะผู้ประกอบการค้า และมีสถานประกอบการในจังหวัดตามแนวชายแดนไทย-สปป.ลาว ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่านั้น ไม่ได้ครอบคลุมถึงผู้ประกอบการค้าชายแดนไทย-สปป.ลาว ทั้งหมด

ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. พฤติกรรมการค้าชายแดนไทย-สปป.ลาว

ผู้ประกอบการค้า ประกอบด้วยผู้ประกอบการส่งออก กิจการนำเข้า กิจการส่งออกและนำเข้า กิจการบริการ กิจการนายหน้า/ตัวแทน ผู้ประกอบการส่งออกและนำเข้า นายหน้า/ตัวแทนและกิจการบริการ ส่วนใหญ่เป็นผู้จดทะเบียนนิติบุคคล และมีมูลค่าการค้าต่อเดือนตั้งแต่ 1,000,000 บาทขึ้นไป เว้นแต่ผู้ประกอบการนำเข้าส่วนใหญ่มีมูลค่าต่ำกว่า 500,000 บาท

จำนวนคู่ค้าของผู้ประกอบการทุกประเภทกิจการ ส่วนใหญ่มีจำนวน 1-5 ราย ประเภทคู่ค้าของผู้ประกอบการทุกประเภทกิจการ เป็นผู้ค้าส่งและตัวแทนใน สปป.ลาว ในกรณีคู่ค้าเป็นทางการ สปป.ลาว จะเป็นสินค้าประเภทที่ได้รับสัมปทานกับรัฐบาลลาว เช่น ไม้แปรรูป และสินค้าแร่ กิจการทุกประเภท นิยมกำหนดราคาสินค้าเป็นเงินสกุลบาท รองลงมาเงินสกุลดอลลาร์สหรัฐฯ หรือทั้งสองสกุล วิธีการสั่งซื้อส่วนใหญ่สั่งซื้อโดยทางโทรศัพท์ รองลงมาโดยทางคู่ค้ามาติดต่อเอง โดย

ตรง ส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารประกอบการสั่งซื้อ การขนส่งสินค้า ใช้บริการบริษัทขนส่ง การส่งมอบ สินค้า ส่งมอบที่ชายแดน สปป.ลาว เพื่อขนถ่ายสินค้า

2. พฤติกรรมการชำระเงิน

ผู้ประกอบการค้าทุกประเภทกิจการส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 69.1 ชำระเงินเป็นเงินสด และร้อยละ 30.9 ชำระเงินผ่านระบบธนาคาร สกุลเงินที่ใช้ในการชำระเงินสดส่วนใหญ่เป็นเงินสกุลบาท รองลงมาเป็นเงินสกุลดอลลาร์สหรัฐฯ และทั้งสองสกุล ตามลำดับ

2.1 การชำระเงินสด

ลักษณะทั่วไปเป็นกิจกรรมที่มีสถานที่ประกอบกิจการตั้งอยู่ใกล้บริเวณจุดผ่านแดน/จุดผ่อนปรน เป็นกิจการส่งออกที่มีสินค้าส่งออกประเภทสินค้าอุปโภคบริโภค เครื่องจักร อุปกรณ์ทางการเกษตร อาหารสัตว์ ปุ๋ยเคมี เป็นต้น ที่มีมูลค่าการค้าต่อเดือนไม่เกิน 1,000,000 บาท กิจการนำเข้าที่มีสินค้านำเข้าประเภทพืชผลทางการเกษตร ของป่า เป็นต้น กิจการนายหน้า/ตัวแทนของสินค้าประเภทวัสดุก่อสร้าง เป็นต้น ที่มีมูลค่าการค้าต่อเดือนไม่เกิน 500,000 บาท มีการกำหนดราคาสินค้าเป็นเงินสกุลบาท จำนวนคู่ค้าเกินกว่า 5 รายขึ้นไป ประเภทคู่ค้าเป็นผู้ค้าส่งและผู้ค้าปลีก การสั่งซื้อสินค้าโดยมีลูกค้านำมาติดต่อโดยตรง และการใช้โทรสาร (Fax) มีเอกสารประกอบการสั่งซื้อสินค้า และเป็นกิจการที่ไม่ได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษี

อนึ่ง จากผลการสำรวจและสอบถามผู้ประกอบการค้าชายแดนไทย-ลาว ถึงสาเหตุที่ชำระค่าสินค้าเป็นเงินสดบาท ส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่ามีความสะดวก รวดเร็ว เป็นความต้องการของคู่ค้า ลดความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยน และสาขาธนาคารพาณิชย์ใน สปป.ลาว มีน้อย

2.2 การชำระเงินผ่านระบบธนาคาร

ลักษณะทั่วไปเป็นกิจการค้าที่มีสถานที่ประกอบกิจการตั้งอยู่ห่างไกลจากจุดผ่านแดนหรือจุดผ่อนปรน เป็นกิจการส่งออกที่มีสินค้าส่งออกประเภทรถจักรยานยนต์ รถยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้า วัสดุก่อสร้าง และผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม เป็นต้น และกิจการบริการที่มีมูลค่าการค้าและบริการต่อเดือนเกินกว่า 1,000,000 บาทขึ้นไป กิจการนำเข้าที่มีการนำเข้าสินค้าประเภทไม้แปรรูป ผลิตภัณฑ์จากไม้ และสินแร่ต่าง ๆ เป็นต้น ที่สัมพันธ์กับทางการ สปป.ลาว มีมูลค่าการค้านำเข้าต่อเดือนเกินกว่า 500,000 บาทขึ้นไป มีการกำหนดราคาสินค้าเป็นสกุลดอลลาร์สหรัฐฯ หรือทั้งสกุลบาทและสกุลดอลลาร์สหรัฐฯ จำนวนคู่ค้าไม่เกิน 5 ราย ประเภทคู่ค้าเป็นตัวแทนใน สปป.ลาว หรือทางการ สปป.ลาว วิธีการสั่งซื้อสินค้าโดยผ่านนายหน้า/ตัวแทน ไม่มีเอกสารประกอบการสั่งซื้อ และเป็นกิจการที่ได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษี

3. ความสัมพันธ์ของปัจจัยทางด้านพฤติกรรมการค้ากับพฤติกรรมการชำระเงิน

3.1 ปัจจัยทางด้านพฤติกรรมการค้าที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการชำระเงิน

สถานที่ตั้งประกอบกิจการค้ากับจุดผ่านแดน/จุดผ่อนปรน ประเภทของสินค้าของกิจการส่งออก กิจการนำเข้า กิจการนายหน้า/ตัวแทน และสินค้านำเข้าของกิจการส่งออกและนำเข้า มูลค่าการค้าต่อเดือนของกิจการส่งออก กิจการนำเข้า และกิจการนายหน้า/ตัวแทน จำนวนคู่ค้า และประเภทของคู่ค้า การกำหนดราคาสินค้าด้วยเงินสกุลต่าง ๆ วิธีการสั่งซื้อสินค้าและเอกสารประกอบการสั่งซื้อสินค้า และการที่กิจการได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษี

3.2 ปัจจัยทางด้านพฤติกรรมการค้าที่ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการชำระเงิน

ประเภทผู้ประกอบการ ประเภทกิจการ สถานที่ตั้งประกอบกิจการค้ากับสาขาธนาคารพาณิชย์ไทย และสาขาธนาคารธุรกิจ สปป.ลาว (ฝั่งตรงข้ามกับไทย) ประเภทของสินค้าส่งออกของกิจการส่งออกและนำเข้า กิจการบริการ มูลค่าการค้าและบริการต่อเดือนของกิจการส่งออกและนำเข้าและกิจการบริการ วิธีการขนส่งสินค้าและการส่งมอบสินค้า

4. ข้อสังเกตอื่น

จากผลการสำรวจพฤติกรรมการชำระเงินของผู้ประกอบการค้าชายแดนไทย-สปป.ลาว นอกจากจะมีการชำระเงินค่าสินค้าเป็นเงินสดและผ่านระบบธนาคารแล้ว ยังพบว่ามีการชำระเงินค่าสินค้าด้วยวิธีการอื่นอีก เช่น การชำระเงินระหว่างคู่ค้าโดยผ่านตัวกลาง ระบบโปยกั๊ว ระบบการแลกเปลี่ยนสินค้า เป็นต้น

5. ปัญหาอุปสรรคด้านการค้าและการชำระเงิน

5.1 ด้านการค้า

- นโยบายและระเบียบปฏิบัติการค้าในการนำเข้า-ส่งออกในแต่ละแขวงของ สปป.ลาว ไม่มีความแน่นอน ทำให้เกิดความยุ่งยาก ลำบาก และเสียค่าใช้จ่ายสูง
- การกีดกันทางการค้าของ สปป.ลาว หรือพ่อค้าลาว จากการเก็บภาษีที่สูง การติดต่อประสานงานกับกระทรวงต่าง ๆ ของลาว เป็นไปด้วยความยุ่งยากและลำบาก
- อัตราภาษีของ สปป.ลาว มีการเปลี่ยนแปลงไม่ชัดเจน โดยไม่มีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้าและมีการกำหนดภาษีนำเข้าสินค้าที่จำเป็นต่อการครองชีพสูง ทำให้ต้นทุนสินค้าสูงขึ้น เป็นอุปสรรคต่อการขยายตลาด
- การขนส่งสินค้าจากไทยไป สปป.ลาว ยานพาหนะไทยไม่สามารถบรรทุกสินค้าเข้าไปในลาวได้ ทำให้เสียเวลา ค่าใช้จ่าย และทำให้สินค้าเสียหาย และค่าขนส่งสินค้าในการนำเข้า-ส่งออกค่อนข้างสูง เนื่องจากกิจการขนส่งของลาวมีลักษณะผูกขาด นอกจากนี้ มาตรฐานในการชั่งน้ำหนัก

หลักทรัพย์ทุกสินค้าและการกำหนดพิภคหน้าหลักทรัพย์ที่แตกต่างกัน ทำให้ต้องเสียเวลาในการขนถ่ายสินค้าออก

- สปป.ลาว ยังขาดสาธารณูปโภคพื้นฐานที่สำคัญ เช่น เส้นทางคมนาคม การสื่อสาร เป็นต้น
- การขอคืนภาษีมูลค่าเพิ่มกรณีผู้ประกอบการได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีจากการส่งสินค้าออกจากกรมสรรพากรยังล่าช้า และต้องใช้เอกสารประกอบมากมาย

5.2 ด้านการชำระเงิน

การชำระเงินค่าสินค้าผ่านระบบธนาคารยังมีน้อย เมื่อเทียบกับการชำระเงินค่าสินค้าทั้งระบบ ซึ่งส่วนใหญ่จะชำระเป็นเงินสด ทั้งนี้ เพราะ

(1) สาขาธนาคารพาณิชย์ไทย

- ขาดแคลนเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความชำนาญ ในด้านการชำระเงินการค้าระหว่างประเทศโดยเฉพาะการชำระเงินในระบบ L/C
- สาขาธนาคารพาณิชย์ไทยตามแนวชายแดนและใน สปป.ลาว ยังมีจำนวนน้อยที่สามารถทำธุรกรรมการค้าระหว่างประเทศได้ ต้องทำธุรกรรมที่ธนาคารพาณิชย์ไทย นครหลวงเวียงจันทน์
- สาขาธนาคารพาณิชย์มีข้อจำกัดในการทำธุรกรรมการค้าระหว่างประเทศ

(2) ธนาคารพาณิชย์ สปป.ลาว

- สาขาธนาคารพาณิชย์ลาวตามแนวชายแดนมีจำนวนน้อย มีข้อจำกัดในการทำธุรกรรมการค้าระหว่างประเทศ การทำธุรกรรม ดังกล่าวต้องผ่านธนาคารการค้าระหว่างประเทศที่นครหลวงเวียงจันทน์เท่านั้น และขาดแคลนเงินตราต่างประเทศ ทำให้ธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับเงินตราต่างประเทศ มีความยุ่งยากในการตรวจสอบเอกสารประกอบการค้าและการชำระเงิน
- อัตราแลกเปลี่ยนของธนาคารธุรกิจ ใน สปป.ลาว ยังมีความผันผวน และมีความแตกต่างจากอัตราแลกเปลี่ยนในท้องถิ่นมาก ทำให้ผู้ประกอบการค่านิยมแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศในท้องถิ่น

(3) ผู้ประกอบการ

- การชำระค่าสินค้าที่เป็นเงินสดด้วยเงินบาทมีความสะดวก รวดเร็ว ลดความเสี่ยงในอัตราแลกเปลี่ยน และเป็นความต้องการของลูกค้า

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ด้านการค้า

- ภาครัฐควรมีการเผยแพร่ข้อมูล ความรู้ ให้แก่ผู้ประกอบการค้าชายแดน ให้ทราบถึงกฎระเบียบทางการค้าของแต่ละแขวงให้เข้าใจ และผู้ประกอบการค้าควรจัดทำสัญญาและจดทะเบียนการค้าชายต่อเจ้าหน้าที่ทางการ สปป.ลาว ได้ทราบ เพื่อให้ได้รับการคุ้มครองตามสัญญากับคู่ค้า
- รัฐบาลทั้งสองประเทศควรทบทวนอัตราภาษีศุลกากรของสินค้าบางประเภทที่ไม่เหมาะสมและสูงเกินไป รวมทั้งการทบทวนค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ในการส่งสินค้าเข้า-ออกที่สูงเกินไป ซึ่งเป็นปัญหาต้นทุนของผู้ประกอบการ
- ควรปรับปรุงวิธีการขอคืนภาษีมูลค่าเพิ่มที่รวมอยู่ในสินค้าส่งออกที่ยุงยาก และล่าช้า ให้สะดวก รวดเร็วยิ่งขึ้น รวมทั้งระเบียบที่ต้องใช้วงเงินค้าประกัน ซึ่งเป็นภาระต้นทุนแก่ผู้ประกอบการ

6.2 ด้านการชำระเงิน

(1) บทบาทของธนาคารแห่งประเทศไทย

- ควรสนับสนุนการค้าแบบหักบัญชี (Account Trade) เป็นการผลักดันให้ไทยกับ สปป.ลาว มีการขยายปริมาณการค้าและผ่านระบบธนาคารให้มากขึ้น เป็นการลดความเสี่ยงทางการค้าระหว่างประเทศ และไม่ต้องพึ่งพิงเงินสดต่างประเทศมากนัก และสามารถลดต้นทุนทางการค้าระหว่างประเทศทั้งสองด้วย
- สนับสนุนการค้าแบบ Barter Trade เป็นการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกันทั้งสองประเทศ ช่วยให้ค่าเงินของประเทศคู่ค้ามีเสถียรภาพมากขึ้น

(2) บทบาทของธนาคารพาณิชย์

- ควรสนับสนุนและขยายขอบเขตอำนาจอนุมัติให้สาขาที่ตั้งในจังหวัดตามแนวชายแดนในด้านการบริการธุรกรรมการค้าระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้น
- ควรสนับสนุนให้สาขาธนาคารพาณิชย์เปิดบัญชีระหว่างกันกับธนาคารพาณิชย์ของ สปป.ลาว เพื่อทำหน้าที่เป็นธนาคารตัวแทนในต่างประเทศ เพื่ออำนวยความสะดวกในการทำธุรกรรมการค้าและการชำระเงินให้มากยิ่งขึ้น

(3) บทบาทของธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย ควรสนับสนุนให้มีการจัดตั้งสำนักงานในจังหวัดตามแนวชายแดน เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ประกอบการค้าที่ทำธุรกรรมการค้าระหว่างประเทศ

(4) ข้อเสนอแนะแก่ทางการ สปป.ลาว

- ควรสนับสนุนให้มีการเปิดบัญชีระหว่างธนาคารกับธนาคารพาณิชย์ไทยในจังหวัดตามแนวชายแดนให้มากยิ่งขึ้น
- พัฒนาระบบการชำระเงิน โดยเฉพาะระบบการสื่อสารระหว่างธนาคารให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
- อนุญาตให้สาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศตั้งสาขาเพิ่มขึ้นในแขวงอื่น ๆ ที่สำคัญ เพื่อสะดวกในการทำธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับการชำระเงินการค้าระหว่างประเทศแทนที่จะจำกัดเฉพาะในกำแพงนครเวียงจันทน์
- ควรขยายขอบเขตการให้บริการที่เกี่ยวข้องกับการค้าระหว่างประเทศของธนาคารพาณิชย์ทั้งสองประเทศ เพื่อให้มีช่องทางในการชำระเงินผ่านระบบธนาคารได้สะดวกขึ้น